

Kan ekologiskt lantbruk föda världen?

ATT ÄTA SIG MÄTT är en grundläggande mänsklig rättighet som idag nekas nära en miljard människor i världen. Världens befolkning växer, samtidigt ökar konsumtionen av kött- och mjölkprodukter, sådana livsmedel som kräver mer mark, vatten och energi för att producera än vegetabilier. De har också större klimatpåverkan. Att i framtiden förse alla människor i världen med tillräcklig och näringsrik mat vars produktion inte tär på miljön och jordens begränsade resurser är en enorm utmaning.

Men det är idag inte brist på mat som orsakar hunger och undernäring. Det finns tillräckligt med mat för att försörja alla människor i världen idag. Svälten har andra orsaker.

Fattigdom och orättvis fördelning

Svält och undernäring beror till stor del på att människor inte har råd att köpa mat. Maten som finns är också orättvist fördelad, mellan rika och fattiga länder, mellan rika och fattiga delar av befolkningen inom länderna och mellan medlemmarna i samma familj. När det är ont om mat får kvinnorna ofta avstå från sin del åt männen.

Ungefär 80 procent av världens undernärda finns på landsbygden och hälften av dem är småbönder, bara 20 procent lever i städer. De flesta som svälter är alltså människor som själva producerar mat. Det beror framför allt på att de har dåliga jordar eller brist på jord samt osäker tillgång på vatten. Dåliga lagringsmöjligheter kan tvinga bonden att sälja skörden innan den blir dålig - till ett lägre pris än vad det kostar att köpa mat senare på

säsongen. Om bonden måste låna pengar till utsäde eller gödsel går en del av förtjänsten för skörden till att betala, ofta till mycket höga räntor.

Matproduktionen är inte uthållig

Jordbruket spelar naturligtvis en viktig roll för tillgången på mat. Men även om dagens effektiva jordbruk kan ge stora mängder livsmedel har det sina problem och begränsningar. De metoder som används i det moderna konventionella industrijordbruket är inte uthålliga. Med hjälp av förädlade sorter, stora mängder konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel har man uppnått en stor livsmedelsproduktion, men med resultatet att åkermark förloras genom jorderosion och försaltning, att den biologiska mångfalden minskar, vatten och jord förorenas och att många människor som arbetar i jordbruket förgiftas av bekämpningsmedlen. På många håll där konstbevattning gett fantastiska skördar är vattenbrist nu ett alltmer akut problem. På lång sikt kommer jordbruket helt enkelt inte att kunna producera tillräckligt med mat om det inte ställs om till mer hållbara metoder.

Massor av bönder runtom i världen lämnar sina gårdar då den moderna jordbrukstekniken blivit för dyr, miljöförstöringen för stor eller konkurrensen med den storskaliga livsmedelsindustrins lågpriser blivit för hård. I stället för att fortsätta bruka jorden och bidra till sin egen och andras försörjning tvingas de ansluta de sig till den svältande massan i storstädernas växande slum då möjligheterna att stanna kvar och leva ett bra liv på landsbygden minskar.

Minskad fattigdom minskar svälten

Eftersom fattigdom och orättvis fördelning är grundläggande orsaker till svält är det där man i första hand måste hitta lösningar. Krig och konflikter, brist på demokrati och miljöförstöring är andra stora hinder för en säker livsmedelsförsörjning i världen.

I första hand behövs fred, utbildning och sociala reformer så att demokratin kan utvecklas och fattigdomen minska. Men maten måste också produceras på ett sätt som inte förstör odlingsbar jord, skog, vatten och andra naturresurser. Metoderna måste också anpassas till jordbruket i de fattiga länderna och vad bönder har råd med. Att odla ensidigt utan att ha råd att köpa kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel ger låga skördar. Här kan det ekologiska lantbruket bidra med bättre metoder.

Ekologisk produktion ökar tillgången på mat

Ibland kan man höra att ekologisk produktion ger lägre skördar och därmed ökar svälten i världen. Det är en missuppfattning som grundar sig på att man använder sig av svenska skörderesultat när man jämför ekologisk och konventionell produktion i hela världen. Det är visserligen sant att skördarna i ekologisk produktion i Sverige sjunker något när man lägger om från konventionell produktion. Men en mängd studier av övergången till ekologisk produktion i länder som Argentina, Kina, Nepal, Mexico, Etiopien, Mali och Filippinerna visar i stället på skördeökningar på allt från 50–500 procent. Allra bäst visar sig det ekologiska lantbruket vara för människor som lider brist på mat och som bor i områden med utarmade jordar i de fattigaste delarna av världen.

En stor global studie vid University of Essex i England pekar på flera positiva effekter vid

övergången till ekologiska metoder. Bönder fick högre skördar till en låg kostnad och det gav familjen en varierad kost och mer mat. Framför allt påverkade det barnens hälsa och deras möjligheter att gå i skolan. De förbättrade odlingsmetoderna bidrog dessutom till att jorden inte eroderas, dvs spolats bort av häftiga regn eller blåser bort med kraftiga vindar. De gynnade också den biologiska mångfalden och tillgången på vatten. Bönderna hittade också nya och bättre möjligheter att sälja sina produkter vilket stärkte både ekonomi och självförtroende.

En annan vetenskaplig studie vid det Cambridge University i USA 2007 beräknade att en världsomfattande övergång till ekologiskt lantbruk skulle ge mer mat än vad som produceras idag.

Goda exempel

Ett tydligt exempel på vad en övergång till ekologiskt jordbruk kan innebära för en fattig befolkning är Tigrayprojektet i norra Etiopien som stöds av den svenska Naturskyddsföreningen. Här har lokala bönder samarbetat med forskare, rådgivare och lokala myndigheter för att tillsammans utarbeta ett ekologiskt jordbruk som bygger på lokala resurser och biologisk mångfald. Resultaten visar på ökade skördar, högre grundvattennivåer, bättre jordar, minskad känslighet för torka och bättre möjligheter för kvinnor att försörja sig. Efter som projektet lyckats så bra kommer det att utvidgas till fler regioner i Etiopien.

Ekologiskt lantbruk kan inte lösa alla de stora problemen. Men idag finns det många goda exempel som kan bidra med erfarenheter och utvecklingsvägar till en förbättrad livsmedelsförsörjning. Därför säger också FN:s organ för mat och jordbruk, FAO (Food and Agriculture Organisation), att ekologiskt jordbruk kan bidra med både positiva miljö- och hälsoeffekter och ny teknik som kan bana väg för hela jordbruket mot en mer uthållig livsmedelsproduktion.

Viktigt med ekologiskt även i Nord

De vetenskapliga jämförelser mellan ekologiskt och konventionellt jordbruk som pågått allra längst i världen finns vid Rodaleinstitutet i Pennsylvania i USA. Där har forskarna observerat att skörden av vissa grödor (majs och sojaböner) minskade vid övergången, men ökade igen efter några år till nästan samma som konventionell skörd. Energiåtgången var 30 procent lägre vilket är viktigt för att minska jordbrukets beroende av fossil energi. De ekologiska fälten band också mer av luftens koldioxid i marken och den ekologiskt brukade marken var mer motståndskraftig

mot torka och ha bättre vattenreglering. Dessa egenskaper kan bli mycket viktiga i ett förändrat klimat med mer extrema väderförhållanden.

För den framtida livsmedelsförsörjningen har också vi i den rika delen av världen och vår förbrukning av världens ändliga resurser en stor betydelse.

